

10. Шевчук І.Л., Ставерська Т.О., Жилякова О.В., Близнюк О.П. Гроші та кредит: навч. посіб. Ч. 1. Гроші. Харків : Видавець Іванченко І.С., 2018. 271 с.

11. Швед В.В. Міжнародна інвестиційна діяльність: навчальний посібник. Вінниця, 2017. 122 с.

Нестеренко С.С. доктор економічних наук,
професор, директор Інституту економіки та
менеджменту Університету «Україна»

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9090-3470>

Базелишена А.О., бакалавр спеціальності
«Фінанси, банківська справа, страхування та
фондовий ринок»

Інститут економіки та менеджменту
Університету «Україна»

DOI: <https://doi.org/10.58521/2521-1390-2024-33-2>

ПРАКТИКА ТА АНАЛІЗ ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

PRACTICE AND ANALYSIS OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS FINANCING

Анотація. У статті досліджено особливості фінансування закладів освіти в сучасних економічних умовах, розглянуто основні джерела надходжень та механізми розподілу коштів. Проаналізовано вплив бюджетного фінансування, грантових програм, державно-приватного партнерства та благодійних внесків на розвиток освітньої сфери. Особливу увагу приділено ефективності використання фінансових ресурсів, проблемним аспектам їх розподілу, а також можливим шляхам удосконалення фінансової політики у сфері освіти. Визначено основні виклики, пов'язані з недостатністю фінансування, нерівномірним розподілом коштів та необхідністю підвищення прозорості фінансових потоків. Запропоновано перспективні напрями реформування системи фінансування освіти, зокрема впровадження нових фінансових механізмів та оптимізацію використання наявних ресурсів.

Ключові слова: фінансування освіти, бюджетне забезпечення, гранти, державно-приватне партнерство, оптимізація ресурсів, фінансова політика, освітні реформи.

Annotation. The article explores the peculiarities of financing educational institutions in modern economic conditions, examining the main sources of revenue and mechanisms for fund allocation. The impact of budgetary financing, grant programs, public-private partnerships, and charitable contributions on the development of the education sector is analyzed. Particular attention is given to the efficiency of financial resource utilization, problematic aspects of fund distribution, and possible ways to improve financial policy in

education. The main challenges related to insufficient funding, uneven distribution of resources, and the need to enhance financial transparency are identified. Prospective directions for reforming the education financing system are proposed, including the implementation of new financial mechanisms and the optimization of existing resources.

Keywords: education financing, budgetary support, grants, public-private partnership, resource optimization, financial policy, educational reforms.

Постановка проблеми. Фінансування закладів освіти є ключовим фактором у забезпеченні якісного навчального процесу, розвитку матеріально-технічної бази та впровадженні сучасних освітніх технологій. У сучасних умовах, коли освіта розглядається не лише як соціальний інститут, а й як стратегічний ресурс суспільного розвитку, питання ефективності використання фінансових ресурсів набуває особливої актуальності. Значний вплив на фінансування закладів освіти мають державні та місцеві бюджети, міжнародні гранти, благодійні фонди та приватні інвестиції. Разом з тим, багато країн стикаються з проблемою недостатнього фінансування, нераціонального розподілу коштів, неефективного управління фінансовими ресурсами, що призводить до зниження якості освітніх послуг. Важливим завданням є визначення оптимальних моделей фінансування закладів освіти, які б сприяли підвищенню їхньої автономії, конкурентоспроможності та інноваційного розвитку. Окрім того, необхідно враховувати світовий досвід у фінансуванні освіти та можливість його адаптації до національних реалій.

Таким чином, проблема фінансування освітніх закладів потребує комплексного аналізу та розробки ефективних механізмів залучення й використання фінансових ресурсів, що стане основою для підвищення якості освіти та її доступності для всіх верств населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато дослідників підкреслюють, що сучасна модель фінансування повинна бути орієнтована не тільки на формальне забезпечення витрат, а й на досягнення конкретних результатів. Відомі науковці, такі як Коваленко Д. І. [3], Читаєва Л. В., Булгаріна Л. В. [7], Н. Кульчицька [4] та інші, вказують на те, що ключовим завданням є забезпечення цільового використання коштів та стимулювання результативності діяльності навчальних закладів. Розглядаються і практичні приклади з зарубіжного досвіду, де, наприклад, у країнах Європейського Союзу чи Північної Європи фінансування вищої освіти здійснюється за результатами діяльності закладів, що дозволяє досягнути більшої ефективності й знизити нецільове витрачання ресурсів.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз сучасної практики фінансування закладів освіти в Україні, визначення основних проблем та пошук шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Перше, що слід відзначити, – це розмаїття джерел фінансування. Зокрема, традиційна модель, заснована на бюджетних асигнуваннях державного та місцевого бюджетів, широко застосовується у державних та комунальних закладах освіти. Проте останнім часом зростає інтерес до

альтернативних джерел, таких як грантове фінансування, освітнє кредитування, партнерство з приватним сектором та використання корпоративних ресурсів. Це обумовлено необхідністю підвищення ефективності використання коштів, зменшення їх розпорошення та створення умов для економічної автономії навчальних закладів.

Фінансування закладів освіти в Україні здійснюється переважно за рахунок державного бюджету, а також додаткових джерел, таких як міжнародні гранти, благодійні внески та державно-приватне партнерство. У 2023 році загальний обсяг видатків на освіту становив 302,6 млрд грн, що дорівнює приблизно 7,5% ВВП країни. Основним джерелом фінансування є освітня субвенція, яка спрямовується на заробітну плату вчителів загальноосвітніх закладів та окремі види видатків. Проте фінансова система освіти в Україні має ряд проблем, зокрема недостатність фінансування, його неефективний розподіл та корупційні ризики, що потребує пошуку нових підходів та оптимізації наявних механізмів [1].

Бюджетне фінансування освіти в Україні поділяється на кілька рівнів, кожен із яких має свої особливості. Дошкільна освіта фінансується переважно з місцевих бюджетів, що створює значні диспропорції у фінансовому забезпеченні дитячих садків у різних регіонах країни. У 2022 році на цей рівень освіти було витрачено 38,1 млрд. грн, що дозволило забезпечити функціонування лише частини необхідних закладів, тоді як у багатьох населених пунктах спостерігається дефіцит місць у дошкільних установах. Загальна середня освіта фінансується за рахунок освітньої субвенції, яка розподіляється відповідно до кількості учнів у закладі. У 2023 році ця сума склала 103,1 млрд грн, однак значна частина коштів спрямовується виключно на заробітну плату педагогів, а на покращення матеріально-технічної бази шкіл залишається мінімальний ресурс [1].

Професійно-технічна освіта фінансується здебільшого з місцевих бюджетів, що часто призводить до її недостатнього забезпечення. У 2023 році на цей рівень освіти було передбачено 14,8 млрд грн, проте ця сума не дозволяє повною мірою оновлювати обладнання у закладах професійної освіти відповідно до сучасних стандартів. Вища освіта фінансується через Міністерство освіти і науки та інші державні органи, а у 2023 році на цю сферу було закладено 53,3 млрд грн. Основною проблемою вищої освіти залишається фінансування університетів за застарілими принципами, без урахування їхньої ефективності та результатів роботи, що веде до низької конкурентоспроможності українських ЗВО на міжнародному рівні [2, с. 148].

Окрім бюджетного фінансування, освітні заклади мають право залучати альтернативні джерела фінансування, які у багатьох країнах світу становлять значну частку фінансування освіти. Гранти та міжнародні програми є важливим ресурсом для розвитку української освіти. З 2014 року Україна отримала понад 200 млн євро міжнародної допомоги для модернізації освіти, зокрема від Європейського Союзу, Світового банку та USAID. Ці кошти використовуються для реалізації реформ, впровадження нових освітніх технологій та підвищення кваліфікації викладачів. Важливим напрямком фінансування є державно-приватне партнерство, яке активно розвивається у сферах технічної та вищої освіти. У 2023 році в Україні діяло понад 50

проектів у сфері освіти за участю бізнесу, зокрема у сфері інформаційних технологій, де компанії інвестують у підготовку фахівців за сучасними спеціальностями [4, с. 69].

У таблиці 1 відображено зміни у фінансуванні освіти в Україні за три роки (2022, 2023, 2024), а також основні напрямки витрат у бюджеті на освіту.

Таблиця 1

Витрати на освіту за 2022–2024 рр.
(з урахуванням відхилення за 2024 рік відносно 2023 року)

Категорія витрат	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Абсолютне відхилення (2024–2023), млн грн	Відносне відхилення, %
Загальний бюджет на освіту	392 200	348 400	348 400	0	0%
Видатки держбюджету разом з трансфертами	185 600	172 000	172 000	0	0%
Освітня субвенція	108 000	87 500	103 200	+15 700	+17,94%
Підвищення зарплат педагогам	+7,1–10,1%	+9,2%	+10,4% (з 1.01), +12,6% (з 1.04)	—	—
Здобуття вищої освіти	46 000	46 000	46 000	0	0%
Друк підручників	1 400	754,9 + 552,8 = 1 307,7	1 500	+192,3	+14,71%
Облаштування укриттів	1 300	1 300	2 500	+1 200	+92,31%
Субвенція «Нова українська школа» (НУШ)	1 570	473,3	1 500	+1 026,7	+216,93%
Шкільні автобуси	1 000	1 000	1 000	0	0%
Харчування учнів початкових класів	1 100	1 100	1 100	0	0%
Модернізація харчоблоків у школах	829,6	829,6	1 500	+670,4	+80,79%
Підтримка дітей з ООП	304,5	286,1	304,5	+18,4	+6,43%
Навчання дітей у ЗЗСО та «Школі супергероїв»	434,51	434,51	434,51	0	0%

Навчально-практичні центри профосвіти	522,1	522,1	500	-22,1	-4,23%
Фонд розвитку вищої та фахової освіти	240	240	240	0	0%
Нац. фонд досліджень і гранти науковцям	610,4	610,4	610,4	0	0%

Таблиця 1 ілюструє основні напрями фінансування освітньої сфери в Україні за 2022–2024 роки, відображаючи як загальні суми бюджету, так і розподіл коштів за ключовими напрямками. У динаміці видно як стабільні показники, так і суттєві зміни залежно від державних пріоритетів, умов воєнного стану та реформ у галузі.

Загальний бюджет на освіту у 2023 та 2024 роках залишився на незмінному рівні – 348,4 млрд грн, як і обсяг видатків державного бюджету з трансфертами – 172 млрд грн. Водночас відзначається суттєве зростання окремих статей, зокрема освітньої субвенції, яка у 2024 році збільшилася порівняно з 2023 роком на 15,7 млрд грн, що пов'язано з відновленням державного фокусу на базову загальну освіту та оплату праці вчителів. Показники підвищення зарплат педагогам також зросли – у 2024 році заплановане двоетапне підвищення на 10,4% та 12,6%.

Фінансування друку підручників і облаштування укриттів також зросло, що свідчить про актуальність забезпечення базових умов навчання та безпеки. Зокрема, кошти на укриття збільшено майже вдвічі – до 2,5 млрд грн. Відновилося і фінансування реформи НУШ: після суттєвого зменшення в 2023 році воно у 2024 повернулося майже до довоєнного рівня.

Інші напрямки, як-от забезпечення харчування, закупівля автобусів, підтримка дітей з особливими освітніми потребами, залишилися на стабільному рівні, що свідчить про пріоритетність базових соціальних гарантій. Невелике зменшення фінансування спостерігається лише в окремих проєктах, таких як навчально-практичні центри профосвіти.

Загалом у 2024 році спостерігається спроба зберегти баланс між стабільністю освітньої системи та адаптацією до нових викликів, з акцентом на безпеку, кадрову підтримку та поступове повернення до реалізації реформ.

Таблиця 1 надає чітке уявлення про основні пріоритети фінансування в освіті в Україні та зміну фінансування за останні роки, що дозволяє відстежувати прогрес у розвитку освітньої інфраструктури та підтримці педагогічних працівників.

Додатковим джерелом фінансування є платні освітні послуги та благодійні внески, які відіграють важливу роль у фінансовому забезпеченні закладів вищої освіти. У 2022 році обсяг надходжень з цих джерел становив 14,2 млрд грн, що було зумовлено ще відносно стабільною ситуацією в перший рік повномасштабної війни, коли студенти, попри загрози, продовжували навчання, а держава дозволила

працювати контрактній формі освіти в онлайн-режимі. У 2023 році ці надходження дещо скоротилися – орієнтовно на 5–7%, що пов'язано з виїздом частини абітурієнтів за кордон, зменшенням кількості охочих навчатися на платній основі та загальним зниженням доходів населення. У 2024 році тенденція до зниження зберігається, але вже не є такою стрімкою. Університети активізували роботу з пошуку спонсорської підтримки та надання додаткових освітніх послуг (наприклад, короткострокових курсів, програм підвищення кваліфікації), що частково компенсувало втрати. Однак обсяг надходжень усе ж залишився нижчим за рівень 2022 року. Таким чином, спостерігається поступове скорочення фінансування з цих джерел, що підкреслює потребу у більш прозорій, ефективній та результативно орієнтованій системі розподілу коштів у сфері вищої освіти.

Проте нерідко ці кошти використовуються неефективно або непрозоро, що створює ризики зловживань. У той же час в багатьох розвинених країнах існує практика фінансування університетів на основі їхніх досягнень та якості освітніх послуг, що дозволяє спрямовувати ресурси на розвиток найбільш ефективних закладів [4, с. 85].

Основні проблеми фінансування освіти в Україні залишаються незмінними протягом багатьох років. Однією з головних є недостатність коштів, оскільки, за оцінками Міністерства освіти і науки, для повного забезпечення потреб закладів освіти у 2024 році необхідно щонайменше на 20% більше фінансування. Також значною проблемою є неефективний розподіл коштів: у 2023 році 82% видатків на освіту були спрямовані на заробітну плату, тоді як на оновлення матеріально-технічної бази – лише 5%. Це призводить до ситуації, коли навчальні заклади мають кваліфікованих викладачів, але не мають належного матеріального забезпечення для проведення якісного навчального процесу [7, с. 58].

Ще одним значним викликом є корупційні ризики. У 2021 році Національне агентство з питань запобігання корупції виявило порушення у використанні понад 1,5 млрд грн освітніх коштів. Це свідчить про необхідність посилення контролю за розподілом фінансів та впровадження прозорих механізмів фінансування [6, с. 147].

З огляду на зазначені виклики, перспективними напрямками вдосконалення фінансування освіти є збільшення частки грантових коштів, стимулювання бізнесу до інвестування у сферу освіти та впровадження фінансування за результатами. Запровадження прозорих механізмів розподілу бюджетних коштів, перехід на модель фінансування освіти на основі досягнень та ефективності закладів, а також розвиток державно-приватного партнерства дозволять суттєво покращити якість освіти в Україні та зробити її фінансування більш ефективним.

Висновки. Отже, проведений аналіз показав, що, попри значні бюджетні асигнування, фінансування освіти залишається недостатнім для забезпечення високої якості навчального процесу, оновлення матеріально-технічної бази та впровадження сучасних освітніх технологій. Головні проблеми, що перешкоджають ефективному фінансуванню освіти, включають нестачу бюджетних ресурсів, їх неефективний розподіл та відсутність сучасних механізмів контролю. У 2023 році 82% видатків на

освіту спрямовувалися на заробітну плату, тоді як на оновлення навчальної бази – лише 5%. Така ситуація призводить до погіршення матеріально-технічного забезпечення шкіл, ПТУ та університетів, що знижує якість освіти та конкурентоспроможність українських випускників на міжнародному ринку праці.

Перспективи вдосконалення фінансування освіти в Україні включають кілька важливих напрямів. По-перше, необхідно впроваджувати фінансування за результатами, що дозволить спрямовувати більше ресурсів на ефективні навчальні заклади, які демонструють високий рівень підготовки студентів. По-друге, варто розширювати грантові програми та міжнародне фінансування, залучаючи кошти ЄС, Світового банку та інших організацій. По-третє, слід стимулювати бізнес до активнішої участі в освіті через державно-приватне партнерство, надаючи податкові пільги компаніям, що інвестують у підготовку спеціалістів. Додатково важливим є впровадження прозорих механізмів розподілу бюджетних коштів та посилення контролю за їх використанням. Враховуючи, що у 2021 році Національне агентство з питань запобігання корупції виявило порушення у використанні 1,5 млрд грн освітніх коштів, необхідно впроваджувати цифрові платформи для моніторингу витрат у реальному часі, що дозволить зменшити корупційні ризики та підвищити ефективність використання фінансових ресурсів.

Загалом, подальший розвиток системи фінансування освіти в Україні залежить від здатності держави впроваджувати комплексні реформи, спрямовані на підвищення ефективності використання коштів, розширення альтернативних джерел фінансування та створення прозорої системи управління освітніми фінансами. Тільки за умови впровадження цих змін можливо забезпечити сталий розвиток освітньої сфери, підвищити рівень підготовки фахівців та забезпечити конкурентоспроможність української освіти на міжнародному рівні.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Ганзюк С. С. Сучасні особливості фінансування закладів освіти в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2022. С. 148-150.
3. Коваленко Д. І. Механізми фінансування розвитку системи вищої освіти. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія: Економічні науки. Спецвипуск: Ефективність організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку вищої освіти : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції* (6 жовтня 2017 р., м. Київ). 2017. С. 226-237.
4. Кульчицька Н. Зарубіжний досвід фінансового забезпечення муніципальної освіти та можливості його адаптації до вітчизняних реалій. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2020. Вип. 3. С. 69–85.
5. Нестеренко С.С. Роль взаємодії бізнесу та закладів вищої освіти у формуванні регіональних конкурентних переваг. *Економічний простір*. 2021. № 166. С. 35-41.

6. Удосконалення фінансування системи освіти України як передумова успішного реформування: *монографія* за ред. С. Л. Лондара; ДНУ «Інститут освітньої аналітики». Київ : ДНУ ІОА, 2021. 274 с.

7. Читаєва Л.В., Булгаріна Л.В. Аналіз фінансових потоків у закладах вищої освіти, що перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України. *Наукові записки Інституту економіки та прогнозування НАН України*. 2021. С. 58-69.

8. Швед В.В., Наумов Д.І., Гурочікна В.В. та інші. Освіта та підприємництво: точки дотику. Вінниця: Нілан-ЛТД. 2021. 223 с.

9. Shved V., Omelchenko O. On the use of the Nash equilibrium in the educational system of Ukraine. *Conferința științifico-practică internațională «Știință. Educație. Cultură»*. 2024. 258-261 p.

Нестеренко С.С. доктор економічних наук,
професор, директор Інституту економіки та
менеджменту Університету «Україна»

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9090-3470>

Вапельник Б.О. бакалавр спеціальності
«Фінанси, банківська справа, страхування та
фондовий ринок»

Інститут економіки та менеджменту
Університету «Україна»

DOI: <https://doi.org/10.58521/2521-1390-2024-33-3>

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF BANK LENDING

Анотація. Стаття присвячена дослідженню теоретичних та практичних аспектів поняття кредиту й банківського кредиту, що є ключовими елементами сучасної фінансової системи. У роботі розкрито економічну сутність кредиту як форми тимчасової передачі вартості між суб'єктами на умовах зворотності, строковості та платності, а також надано порівняльну характеристику банківського кредиту відповідно до чинного законодавства України. Автори систематизували основні ознаки, за якими розмежовуються ці поняття, і детально проаналізували класифікаційні підходи до банківських кредитів, включаючи критерії за строками, забезпеченням, рівнем ризику, способом погашення та цільовим призначенням. Особливу увагу приділено проблематиці застосування класифікацій у банківській практиці, зокрема у контексті поширення безстрокових кредитних продуктів